

МЕЋУСОБНИ ОДНОС И РАЗГРАНИЧЕЊЕ ЕКОЛОШКОГ, УСТАВНОГ, МЕЋУНАРОДНОГ ЈАВНОГ, УПРАВНОГ И КАЗНЕНОГ ПРАВА

Владан Јолџић

Институт за криминолошка и социолошка истраживања,
Србија, Београд, Грачаничка бр. 18
vladanj@Eunet.rs

ABSTRACT: Mutual relations and boundaries of environmental, constitutional, international, administrative and criminal law and legislature, as the name of text says, treats connections and law-logical boundaries and differences between mentioned disciplines, with the clear aim to explain fundamentals and useful elements of enumerated law disciplines, as elements of great importance for environmental law as well.

Key words: environmental law, constitutional law, administrative law, criminal law.

АБСТРАКТ: Међусобни однос и разграничење еколошког, уставног, међународног јавног, управног и казненог права бави се питањима која су од значаја за формирање самих основа еколошког права, али, у финалу, и његовог гарантовања, што је управо задатак казненог права и законодавства, а што овај текст, на најкраћи могући начин, и показује.

Кључне речи: еколошко право, уставно право, међународно јавно право, управно право, казнено право.

1. ПРИНЦИПИЈЕЛНЕ НАПОМЕНЕ

Улазећи у дубље изучавање еколошког права мишљења смо да је потребно, на самом почетку, сагледати међусобни однос и разграничење еколошког, уставног, међународног јавног, управног и казненог права. Отуда је управо то тема овог нашег рада. У раду на изабраној теми неопходно је да поштујемо мултидисциплинарност посматране гране^[1].

Размишљајући о односу еколошког и других правних грана прво питање које можемо да поставимо јесте: „Где престаје једна а настаје друга правна грана“? Али како да одговоримо? За ово нам је потребан метод или методе^[2]. Отуда ће и о томе бити речи.

¹ Joldzic, Vladan (2007): Ecology Law - General Part - Or on the Elements Necessary For the Establishing and Existing Of the Independent Law Discipline, “2. - *Necessity of Legal Approach to the Problems of the Ecology Values Protection*”, Belgrade, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Ministarstvo za nauku i životnu sredinu Republike Srbije.

² О методима види шире:

Јолџић, Владан (1989): „О усвојеним принципима методолошког приступа“, унутар: Јолџић В.: *Еколошко право – Општи део, или о елементима неопходним за успостављање самосталне дисциплине правних наука*; Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања; стр.: 43.–49., и

Јолџић, Владан (2008): „Методи потребни за целовито сагледавање еколошко-правног односа као предмета научног изучавања и практичног третмана“, у: Јолџић, В.: *Еколошко право –*

Ми смо присталице става о аутономији еколошког права, његовом самосталном месту у систему правне науке и позитивног законодавства^[1], полазећи од чињенице да оно има:

- 1.) свој *самостални домен примене*, независтан од других правних грана;
- 2.) *речник* стваран задњих деценија; али и
- 3.) у великој мери *аутономне принципе*, о којима је могуће пласирати комплетну студију.

„У правној теорији уобичајено је да за разграничење између појединих грана права служе два критеријума: 1.) или се као критеријум за разграничење узима предмет који правне норме одређене правне гране регулишу, или 2.) метод регулисања^[2]“.

Говорећи о еколошком праву морамо да учимо како, као и свака правна грана, оно, у суштини, регулише *правни однос*. Разуме се - однос *посебне врсте*. Управо како грађанско право регулише грађанско-правни однос, кривично (материјално) кривично-правни однос, *et cetera*. То још 1984.г. увиђа Jonson Tautenberg говорећи како морамо да схватимо како се задњих година јасно издиференцирао *еколошко-правни однос*^[3]. Управо овај однос предмет гране еколошког права - кључна *diferentia specifica* што успоставља разлику између еколошког и других грана права.

Полазећи од *метода регулисања* ваља нам да приметимо како поједине гране права у регулацији међусобних односа субјеката права, као основни, користе *принцип координације* (нпр.: грађанско право), док друге свој првенствени метод регулације виде у *принципу субординације* (нпр.: управно право). За разлику од већине правних грана, управо због своје мултидисциплинарности, еколошко право ослања се паралелно на оба метода. Па тако, изграђујући елементе међународно-правне регулативе ослања се на *принцип координације*^[4], док у успостављању унутардржавних еколошко-правних односа законодавац иде на примену метода - *принципа субординације*, као примарног.

2. ОДНОС ЕКОЛОШКОГ И УСТАВНОГ ПРАВА САГЛЕДАН КРОЗ ТРАНЗИЦИОНИ ТОК

Говорећи о односу уставног и еколошког права ваља увек имати на уму примат уставног над осталим гранама права, обзиром да уставно право садржи норме и начела обавезујуће за све гране законодавства и права. Отуда је у праву савремених, пре свега европских држава, паралелно сазревању и осложавању еколошке проблематике, последњих година све чешћа појава развоја уставних норми директно усмерених на инаугурисање обавезе адекватне законске регулације еколошких односа^[5]. Ово је било

Општи и Посебан део (Пример Србије – државе у транзицији); Београд; Институт за криминолошка и социолошка истраживања; стр. 50.-57.

¹ Јолџић, Владан (1989): *Еколошко право – Општи део, или о елементима неопходним за успостављање самосталне дисциплине правних наука*; Београд; Институт за криминолошка и социолошка истраживања.

² Поповић, Славољуб (1989): *Управно право - Општи део*; стр.:15.; Савремена администрација; Београд.

³ Jonson, Tautenberg (1984): „The International Law - Some Basic Viewpoints“; у књизи: *The Future of the International Law of the Environment*; Hague, Hague Academy of International Law and United Nations University; стр. 233- 237.

⁴ У складу са регулама „Бечке конвенције о уговорном праву“, донете 1969.г.

⁵ Примери овоме су:

Основни закон Савезне Републике Немачке, његова редакција од 18 марта 1971. године, која успоставља надлежност Федерације у области заштите: фауне, флоре и ваздуха;
- члан 24. Устава Грчке, који успоставља „обавезу Државе да штити животну и културну средину“;

очигледно и у уставном праву СР Југославије [¹], док је текст Уставне повеље на овом пољу био ретроградно састављен, мада не и „имун“ на еколошко право и његов развој.

Актуелна држава, Република Србија, садашњим Уставом [²] пружа много већу подршку еколошким правима, тиме и регулацији обавеза и одговорности, него што се то може да закључи на бази летимичног прегледа текста. Покушаћемо да то објаснимо служећи се *правно-аналитичким методом*. Кренимо извесним редом.

Полазећи од логике прихватања и уградње у домаће законодавство јасно изражених легислативних елемената међународног права, а имајући у виду члан 16., као и члан 194., став 4. Устава Републике Србије, јасно је да је сваки онај документ међународног права легислативног типа, који је ратификован, као и опште прихваћена правила међународног права, део актуелног законодавства наше Државе.

Поштујући логику развоја свеукупног права и домаћи законодавац у Уставу:

- јасно каже да свако има право на здраву животну средину (чл. 74., ст. 1.),
- инаугуришући како обавезу свих на очување животне средине (чл. 74., ст. 3.); тако и
- одговорност свих за заштиту животне средине (чл. 74., ст. 2.).

Законодавац (чланом 87., ст.1.) јасно каже да су добра од општег интереса у државној својини.

Члан 97. Устава са више своји елемената – ставова, доприноси регулацији заштите еколошких вредности, као и формирању и функционисању за то неопходних система, па тако под ставом:

9. јасно прописује да Република, преко својих органа, уређује и обезбеђује: одрживи развој, систем заштите и унапређења животне средине; као и заштиту и унапређивање биљног и животињског света;
12. прописује обавезу Републике Србије да успостави организацију и коришћење простора – што неоспорно значи и када је ова организација и коришћење неопходна за адекватан третман и заштиту животне средине;
15. успоставља обавеза Републике у погледу финансирања послова из области дужности Републике Србије, утврђених Уставом и законом – а претходни ставови члана 97. већ су дефинисали неке од ових дужности – дужности које се односе и на заштиту елемената животне средине, као и функционисање система томе намењених;
16. обезбеђује организацију, надлежност и рад републичких органа – значи и оних којима је основни задатак заштита елемената животне средине, односно ње као целине, при том успостављајући јасан хијерархијски однос између ових елемената државног апарата;

Члан 99. такође доприноси заштити животне средине. То чини кроз:

став 4., којим је прецизно успостављено правило да у Републици Србији важе само они међународни уговори који јесу од стране Скупштине потврђени (ратификовани) – значи и међународни уговори који припадају категорији еколошки оријентисаних; али и став 7., којим се јасно прописује да се основна правна питања регулишу законима донетим од стране Народне Скупштине Републике Србије, значи и она

- члан 7. Устава Швајцарске, из 1974.г., редакција из 1976., који проглашава да „Влада може применити решења спрам лова, риболова или заштите природе и животне средине“

и други.

¹ Јолџић, В. и Милићевић, Г. (1995): *Уставно-правне основе заштите животне средине у Савезној Републици Југославији*; издавач: Савезно министарство за развој, науку и животну средину.

² Устав Републике Србије; *Службени гласник Републике Србије*; бр.: 83/2006.г.

koja se тичу заштите права на здраву животну средину, као и заштите ње саме; те
став 10., који прецизира да просторни план усваја Народна Скупштина Републике Србије – а просторни план је од великог економског али и еколошког значаја; и
став 11., којим је прописан поступак усвајања буџета и завршних рачуна, који се морају формирати и за рад државне организације и других субјеката права, којима би се поверили задаци и послови заштите животне средине.

Члан 195., став 1. Устава децидно прописује да сви подзаконски општи акти морају бити у складу са законом, што значи и они који се односе на заштиту животне средине, или могу бити од утицаја и на њу.

Устав Републике Србије, чланом 190., успоставља и дефинише права и обавезе јединица локалне самоуправе. При том неке од ових обавеза, као она из:

става 1., о обављању комуналних делатности, уколико се ваљано обављају, сасвим сигурно доприносе заштити животне средине, док томе супротно понашање доприноси оптерећењу елемената животне средине;

исто важи и за став 2. који успоставља право и обавезу уређења и коришћења грађевинског земљишта;

а став 6. јасно успоставља обавезу локалне самоуправе да се стара о заштити и унапређењу елемената животне средине;

док став 7., пружајући заштиту пољопривредном земљишту, уистину заштиту пружа једном од основних - стратешких добара животне средине.

Као што смо видели, Устав Републике Србије уистину у више својих чланова успоставља права, обавезе и одговорности физичким и правним лицима, међу којима и елементима управног апарата, уперене на заштиту и очување животне средине. И то свеобухватнију него што се то може да закључи само на основу члана 74., који се од стране многих писаца правних текстова најчешће једини наводи као томе намењен члан. Другим речима, можемо да закључимо да је у процесу транзиције Држава – Република Србија, остварила приметан развој уставних основа будућег еколошки оријентисаног законодавства, у односу на државе прецесоре: државну заједницу и претходну СРЈ.

3. ОДНОС ЕКОЛОШКОГ И МЕЋУНАРОДНОГ ЈАВНОГ ПРАВА

Међународно јавно право истовремено представља грану правне науке и скуп норми којима је основни - општи предмет изучавања и регулације односа са њим везаних, међусобни однос, пре свега држава [¹], као субјеката права [²]. Поседује више грана и њихових одељака. Међу њима су за нас од посебног интереса: Међународно право мора, а нарочито Међународно право коришћења биолошких ресурса мора [³];

¹ „Међународно право регулише реципрочне односе држава“.

Види шире у: Anzillotti, D. (1992): *Cours de Droit International*, Paris.

² Види ближе:

Правна енциклопедија (1989); Београд; Савремена администрација; стр. 794, и

Аврамов, Смиља and Крећа, Миленко (1993): *Међународно јавно право*; Београд; стр. 1.- 8.

³ Види ближе:

- Конвенција о риболову у Северном Атлантику; Лондон; 1967.;

- Конвенција о рибарењу и заштити еколошких богатстава Балтичког мора и Белтова; Гдањск; 1973.;

- Конвенција о заштити Средоземног мора од загађивања; Барселона; 1976;

Међународно речно право; унутар њега Међународно право коришћења биолошких ресурса водотокова; грана која се бави питањима енергије; заштите ваздуха [¹]; заштите биљног и животињског света; и друге које се успостављају третирајући какав посебан, њима специфичан групни објект, а заједнички им је именитељ да регулишу неки од елемената еколошко-правног односа, или пак, регулишући какву другу материју, паралелно доприносе и развоју еколошко-правне регулативе на међународном плану.

Улазећи у међународно-правне односе поводом животне средине, треба увек имати на уму и инсистирати на чињеници да се међународно право животне средине у основи развија:

кроз праксу закључивања међународних уговора,
на бази примене општих правних правила, као и
на основу нових - посебних правила, под условом да су садржана унутар
масовно прихваћених уговора што третирају неко или нека од питања еколошко-
правног односа.

Другим речима, извори међународног права леже у заједничкој вољи држава, те сами извори, у формалном смислу, јесу конкретни правни акти кроз које се манифестују правна правила. Самим актом ратификације, као чином исказивања воље државе, ова правила постају интегрални део позитивног еколошког права [²], у чему се управо огледа кључни елемент односа међународног [³] и унутарњег еколошког права суверене државе [⁴].

Због значаја који савремено међународно право исказује у развоју правне регулативе чији је основни или пак паралелни предмет *еколошко-правни однос*, нешто касније у тексту, у оквиру посебне главе, изложена материја биће детаљније обрађена, при чему ће бити више речи о елементима међународног права од значаја за развој еколошког права.

4. ОДНОС ЕКОЛОШКОГ И УПРАВНОГ ПРАВА

Управно право као део позитивног права суверених држава, бави се посебном врстом правног односа: управно-правним односом, регулисаним, пре свега, нормама „којима се регулишу друштвени односи у вези са организацијом и делатношћу јавне управе [⁵]“. *Differentia spetifica* управно-правног односа исказана је чињеницом да је

- Конвенција ОУН о праву мора; Montego Bey; 1982.

и друге.

¹ Међу њима, примера ради:

- Конвенција о заштити озонског омотача;
- Конвенција о прекограничном загађивању ваздуха на великим удаљеностима; и
- Уговор о забрани експеримената са нуклеарним оружјем у атмосфери, космосу и под водом,
из 1963.

² Јасно, неће постати интегралним делом унутарњег позитивног законодавства они елементи и правила из међународних уговора, на која се приликом ратификације ставе такозване резерве.

³ Јолцић, Владан: „Конкретизација елемената неопходних за развој међународног еколошког права“, у: Јолцић, Владан (2008): *Еколошка политика – Од идеје до изградње међународног еколошког права*; Београд; стр.: 97.- 106.

⁴ О реченом види шире:

Јолцић, В. и Миљковић, Г. (1995): *Животна средина и међународни уговори од значаја за Савезну Републику Југославију*; стр.: 17. – 26. , а посебно

Јолцић, В: *Еколошка политика - Од идеје до изградње међународног еколошког права*; стр.: 211 - 411.

⁵ Поповић, Славољуб (1989): *Управно право - Општи део*; Београд; Савремена администрација; стр.: 4.

једна од страна у овом односу „по правилу орган државне управе [1]“. Изузетно, то може бити и организација, овлашћена законом или одлуком заснованом на закону, за вршење конкретних управно-правних послова - јавних овлашћења, дефинисаних законима и подзаконским актима. Ови органи (и организације) „у односу на одређене субјекте иступају са јачом вољом, са ауторитетом чија су наређења обавезна за субјекте на које се односе [2]“. То је друга, кључна *differentia spetifica* управног права у односу на друге правне гране [3]. У управно-правном односу овлашћени субјект наступа са јачом вољом, коју исказује обавезно и у писаној форми – службеним документом, који „својом диспозицијом обавезује другог субјекта и против његове воље [4]“. По правилу ради се о правним актима донетим у облику решења, на којим се управо и заснива речени однос. Јасно, овлашћени субјект решење доноси на основу законских, као и подзаконских норми, које се искључиво јављају у форми бланкета законским нормама. На основу норми које регулишу какву пожељну страну јавног односа и норми које овлашћују да се заснује управно-правни однос. Отуда је основна карактеристика управног права да је његов основни - општи предмет: управно-правни однос, као и сви правни елементи који су од утицаја на његово формирање и одвијање.

Еколошко право за свој основни предмет има *еколошко-правни*, дакле: *хумани, нормама регулисани однос, заснован поводом неког од објеката што се исказује као градивни елемент екос-а*. У ужем свом одређењу дотични елементи се исказују као *групни и појединачни граматички* [5] и *заштитни објекти унутар еколошко-правног односа*. Сама регулација ових односа веома често базира се на нормама управно-правне логичке концепције, али и заживљавања у стварности: Дакле, исказивањем супериорне воље овлашћеног субјекта. То је заједничка црта еколошког са управним правом, из кога, очито је, црпе солидан део своје логике развоја и примене. Оно што их међусобно диференцира јесу:

- а.) врста односа; и
- б.) општи објект регулације.

Као што смо већ уочили, еколошко право регулише *еколошко-правни однос*, а управно право *управно-правни однос*.

Објект регулације и правног третмана еколошког права јесте *еколошко-правни однос* заснован поводом *еколошке вредности* као свог *општег објекта*.

Општи објект управног права исказује се као *јавно-правни однос, субјеката и елемената државне управе* (администрације) формиран различитим поводима, али којима је увек заједнички именитељ поступање у складу са *административним потребама и регулама државе*.

Из изложеног је очигледно да се еколошко право у својој изградњи мора да ослања у великој мери на елементе управног права. Шта више и да веома често заживљава кроз примену управно-правних принципа и норми. Јасно, поједини од ових принципа, као и поменуте норме, посматрано правно-логичким, нормативно-хијерархијским или догматичким методом, имају различито место у систематизици управног и еколошког права. Управо због међусобне диференције кроз опште предмете посматраних правних грана. Отуда су и ово елементи њиховог међусобног разграничења, али и неопходне сарадње.

¹ Ибид: стр.: 7.

² Ибид: стр. 7., 4. алинеја.

³ На пример: у односу на грађанско-правни однос који се карактерише формалном једнакошћу воља.

⁴ Ибид: стр.: 8.

⁵ Најчешће, мада не и увек!

5. ОДНОС ЕКОЛОШКОГ ПРАВА И КАЗНЕНОГ ПРАВА

Казнено право сложена је правна грана, коју, на нашим просторима, чине:
кривично право;
право привредних преступа [¹], и
прекршајно право.

Заједничка им је карактеристика прописивање санкција за правом прецизно дефинисана недозвољена понашања субјеката права (такозвано *одређење бића деликта* - инкриминисање). Отуда и име гране: казнено право.

По дефиницији најважнији елемент наведеног тријаса јесте кривично право, управо због величине опасности коју у себи носе кривична дела. Починиоци ове врсте деликта у већини држава могу бити само правно одговорна физичка лица. Па је тако све до скоро било и у Републици Србији, све до доношења и ступања на снагу: „Закона о одговорности правних лица за кривична дела [²].“

Привредне преступе и прекршаје могу чинити како физичка тако и правна лица. Ове две врсте инкриминисаног понашања међусобно се разликују по два елемента:

- привредни преступи (као и кривична дела правних лица) јесу деликти исказани привредном активношћу субјеката, док прекршаји могу бити почињени и било којом другом врстом радње - било привредном или непривредном.
- Такође и тежином исказаног угрожавања или повреде заштићеног добра, која је, генерално гледано, код прекршаја неупоредиво мања.

Додирна тачка еколошког и казног права налази се у чињеници да се вредностима *ekos*-а нормама казног права пружа заштита - инкриминише се и санкционише оно понашање које је супротно материјалним одредбама еколошког карактера. Ове се норме, према томе, појављују као материјално-правни основ формирању све три врсте инкриминација:

кривичних дела,
привредних преступа (односно, кривичних дела правних лица [³]), и
прекршаја,

намењених заштити вредности *ekos*-а, али, разуме се, тиме истовремено, највећим бројем ових норми, и заштити здравља, телесног интегритета, те живота човека.

6. ЗАКЉУЧАК

Као што се из претходних елемената излагања могло видети, еколошко право, иако релативно нова грана правних наука, поседује свој општи објект изучавања и легислативног третмана, али, управо да би ово обављало на заиста адекватан начин, мора не само бити разграничено са поменутих гранама, већ, да би резултати били одговарајући захтеву времена и простора савремених држава, неопходно је и да се са њима налази у повратној спрези.

¹ Које обрађује она питања која у правима развијенијих држава третирају превасходно правила која се односе на кривичну одговорност правних лица. Нпр. француски *Code Penal du Fevrier 1994*.

² Види ближе: *Закон о одговорности правних лица за кривична дела; Службени гласник Републике Србије*; бр. 97/2008.г.

³ Види ближе кривична законодавства Француске, САД, Канаде, Аустралије, Јапана...

Пажњу, пре свега, у овој повратној спреси, ма о којој држави да је реч, ваља прво обратити на уставно право и законодавство, обзиром да је оно темељ изградње самог еколошког права као самосталне гране.

Уставно право и законодавство, такође је темељ и оквир понашању државе на спољно-политичком, отуда и плану учешћа у стварању, усвајању и примени елемената међународног јавног права, па и његовог конститутивног дела: међународног еколошког права. Мислим да је на то претходни текст јасно указао.

Разуме се, нема државе без апарата, нити апарата без закона који га успостављају. Али сви елементи апарата (администрације), што значи и они задужени за заштиту животне средине, не функционишу без управног права. Неки га још зову „административним“ или „државним“ правом. Управно право регулише рад саме администрације, али и понашања субјеката под надлежношћу администрације, а за бројна правна питања. Многа од њих су управо еколошка.

Како субјекти права, било да је реч о физичким или правним лицима, често поступају супротно у законима јасно прописаним елементима, па тако и елементима еколошког права, које прецизно успоставља: права, обавезе, дужности и одговорности, формирајући тиме јасне материјално-правне елементе изградњи казненог законодавства, то је разумљиво да све модерене државе, Србија међу њима, развија елементе еколошког казненог права и законодавства, управо као гаранта поштовања прописаног и обавезног.

Имајући све напред речено у оквиру Дела 6. рада (Закључак), јасно је да се интеракција еколошког и посматраних грана права мора да непрекидно прати, изучава и легислативно дограђује, обзиром да је еколошко-правна проблематика тренутно најживља, а што је продукт убрзаног мењања стварности, под непрекидним утицајем технологије, енергетике, економије и демографије. Наше излагање је само сажет облик ширих виђења аутора посвећених овој теми.

7. БИБЛИОГРАФИЈА

- [1.] Anzillotti D. (1992): *Cours de Droit International*, Paris [9].
- [2.] Аврамов, С. и Крећа М. (1993): *Међународно јавно право*; Београд [10].
- [3.] Belgium Constitution, Adopted in: 1970, ICL Document Status: 17 Feb 1994 [6].
- [4.] Bundesverfassung der schweizerisdhe Eidgenossenschaft, Fassung vom 1976 [6].
- [5.] Code Penal, Paris, *Journal Officiel du 2 février 1994* [22].
- [6.] Constitution federale de la Confederation suisse, du 29 mai 1874 [6].
- [7.] Convention for the Protection of the Ozone Layer (1985), Vienna.
- [8.] Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution (1979), Geneva [12].
- [9.] Greece Constitution, Adopted on: 11 June, 11, 1975, government translation [6].
- [10.] Grundgesetz, 1990 [6].
- [11.] Joldzic, V. (2007): *Ecology Law - General Part - Or on the Elements Necessary For the Establishing and Existing Of the Independent Law Discipline*, “2. - Necessity of Legal Approach to the Problems of the Ecology Values Protection”, Belgrade, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Ministarstvo za nauku i životnu sredinu Republike Srbije [1].

- [12.] Јолцић, В. (1999): *Еколошко право – Општи део, или о елементима неопходним за успостављање самосталне дисциплине правних наука*; Београд; Институт за криминолошка и социолошка истраживања[2].
- [13.] Јолцић, В. (2008): „Методи потребни за целовито сагледавање еколошко-правног односа као предмета научног изучавања и практичног третмана“; у: Јолцић, В.: *Еколошко право – Општи и Посебан део (Пример Србије – државе у транзицији)*; Београд; Институт за криминолошка и социолошка истраживања [2].
- [14.] Јолцић, В. (2008): *Еколошка политика – Од идеје до изградње међународног еколошког права*; Београд; Институт за криминолошка и социолошка истраживања[14].
- [15.] Јолцић, В. и Милићевић, Г. (1995): *Животна средина и међународни уговори од значаја за Савезну Републику Југославију*; Београд; Министарство за развој, науку и животну средину [15].
- [16.] Јолцић, В. и Милићевић, Г. (1995): *Уставно-правне основе заштите животне средине у Савезној Републици Југославији*; Београд; издавач: Савезно министарство за развој, науку и животну средину [7].
- [17.] Jonson, T. (1984); „The International Law - Some Basic Viewpoints“; у књизи: *The Future of the International Law of the Environment*; Hague, Hague Academy of International Law and United Nations University [4].
- [18.] Поповић, С. (1989.): *Управно право - Општи део*; Београд; Савремена администрација[3].
- [19.] *Правна енциклопедија* (1989); Београд; Савремена администрација [10].
- [20.] The Convention on Conduct of Fishing Operations in the North Atlantic (1967), London [11].
- [21.] The Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources in the Baltic Sea and the Belts (1973) (Gdansk Convention) [11].
- [22.] The United Nations Convention on the Law of the Sea (1982), Montego Bey [11].
- [23.] Treaty Banning Nuclear Weapon Tests in the Atmosphere, in Outer Space and Under Water (1963), Moscow [12].
- [24.] Устав Републике Србије; *Службени гласник Републике Србије*; бр. 83/2006.г. [8].
- [25.] Vienna Convention on the Law of Treaties, Signed at Vienna (23 May 1969), Entry into force: 27 January 1980. [5].
- [26.] Закон о одговорности правних лица за кривична дела; *Службени гласник Републике Србије*; бр. 97/2008.г. [23].